

ము ని గో రి ం ట

‘అవును, దాని బ్రతుకంతా చచ్చినచావే! అదికాగా నెట్టుకొచ్చింది కాని, - మరో ఆడదై తే -

‘మరో ఆడదానికే అంత దమ్ముంటుందా? - గట్టిగా చెడిపోయేందుకన్నా నిష్టంటూ ఒకటి ఉండాలి!—’

చిట్టి బ్రతికే ఉన్నప్పుడు, - ఎవరన్నా ఇలా నోరెత్త గలిగారా? - ఎవడికి గుండె లున్నాయ్!—

— ఎవరెల్లా మాట్లాడినా, మొత్తానికి అందరమూ చిట్టి స్వర్గానికి చేరుకున్నందుకు — సాదాస్వర్గం కాదు, పచ్చి వీరస్వర్గం — ఎంతో వాపోయినాము. మా విచారం చిట్టిపోయిందని కాదు : సరిగ్గా ఆవేశకే - ఎప్పుడూ ఊళ్ళోనే ఉట్ట కట్టుకుని ఊ రేగే బడుద్దాయిలం యావన్నంనీ - ఏదో మునిగిపోయినట్లు - ఎవరమూ ఊళ్లో లేకుండా పోయినందుకు; ఆ వై భవం కళ్ళారా చూసే భాగ్యం లేకపోయినందుకు ;

చిట్టి భౌతిక శరీర లేశానికి, - వీరాధి వీరోచిత మర్యాదలు జరిగినవి. త్రివర్ణ పతాకాన్ని కప్పి, - కాంగ్రెసు వాలంటీర్లు, గెండ్లొరకం నాయకులూ జయజయ నినాదాలతో బారులుతీరి ముందు నడవగా, - చిట్టి పితృవనానికి పయనించింది; మంచిగంధపు ధూళిలో మలిగిపోయింది :

ఈ మర్యాదలో మర్మం, - మా ఊరి వారికి - అందులోనూ ఇంగితమున్న కొందరికి - కాని అర్థం కాదు. విన్నవాళ్ళూ, - ప్రతికలో చదివినవాళ్ళూ, - ‘ఇదేం విడ్డూరం ? ఆ ఊళ్లో కాంగ్రెసువాదుల కేమన్నా, పిచ్చ ఎక్కందా? - లేకపోతే, పెద్దలను వెక్కిరించడానికా, యీ తతంగమంతా:

ము ని గో రిం ట

ఆటలో, తొలుదొల్తగా చిట్టి సాక్షాత్కరించింది : వాడు, ఏదో లాఘవంచేయడానికి, - ఎవరన్నా ఓ కూన అససరమై చుట్టూ మూగిన మూకలో ఏ పోరగాణ్ణి రమ్మన్నా రాక పోవడంతో - 'పోని నీవు రా చిట్టి: నిన్నేం కొరుక్కు తిన నులే! -' అని, జనం మధ్య కుమ్మిసలాడుకుంటూ ఆటచూడటానికి ముందుకు నెట్టుకువస్తూన్న ఈ ఏబ్రాసిని; వాడు వెక్కిరింతగా పిలవడంతో, చిట్టి ఆ సుముహూర్తాన రంగంలోకి నిర్భయంగా దూకి, - వాడితో బాలు ఆడి, వాడిని ఆడించి ఆపూటనుంచీ, - చిట్టి మూడైపోయింది : అదే పేరైపోయింది:

చిట్టి ఎవరు పిలిచినా పలికేది : అందరినీ కవ్వించి మాట్లాడేది : దాని మాటలో అదో పొంకం వుంది. మాటకూ మాటకూ మధ్య మానంగా పెదవి విరుపులో, - ఆ కంటి చూపులో, - ఏదో చెప్పరానంతనిండు ఉంది : చిట్టి అలవోకగా బూతులు మాట్లాడేస్తూన్నా, ఎంత శ్రోత్రియుడి కైనా వినడానికి ఏమీ ఎబ్బెట్టు ఉండేది కాదు :

చిట్టి, అధిక చక్కంది: అదంతా అర్థంకాని అందం. ఎండా వానా అనకుండా, అహర్నిశలూ ఆగమ్మ కాకిలాగా తిరుగుతూ, అందిందల్లా తింటూ, ఏ జన్నానా, జుట్టుకు చమురూ, ఒంటికి నలుగూలేని ఏబ్రాసి, - లక్ష్మ పరిమళ సబ్బుతో చర్మసౌందర్యాన్ని రక్షించుకునే తారల క్షేజు బొమ్మలకన్న పోణంగా ఉండేది: పిల్లదాని పోషణ యావత్తు పంచప్రాణభూతాలు చేసేవి అని మాకందరికీ గట్టి నమ్మకం! - వచ్చిన ఏడాది లోపలే చిట్టికి, నిండుగా వయసు వచ్చేసింది:

మం త్ర పు స్పం

వచ్చిన మరుక్షణంలోనే, - ఎవరో, పొరుగురునుంచి బడి
చదువుకోసం వచ్చిన ఓ కుర్రవాడి చెంప, - నడి బజారులో
నాలుగురోడ్లూ కలిసే రద్దీలో, మెరుపుదీపం క్రింద చెళ్లు
మంది. అది ఎలా జరిగిందంటే, -

చిట్టి, అప్పటినుంచి, కొన్ని రోజులుగా, సంజెపడిన
తరువాత సరిగా అదేవేళకు, ఆ దీపం దగ్గరకు వచ్చి,
ప్రొద్దుపోయేదాకా ఉండి, కడుపు పట్టినంత, ముంత
క్రిందపప్పు కొనుక్కుతినేది. అంటే, తిన్నదంతా కొనుక్కు
నేది అనకూడదు : కొన్నప్పుడల్లా కొన్నంత కొస రేయించు
కునేది : చనువైనవాడు కొంటూంటే కలియబడి ఓ పట్టెడు
కముచుకునేది - బేరంసాగినంతసేపూ ఇలాగే బొక్కుతూ,
చివరకు వాడు జంగిడి ఎత్తేవేళకు, - మిగిలిన అడుగూ
బొడుగూ దులిపించుకుని, - ఆ కారంచేయి, - పక్కనున్న
స్తంభానికివేసి పామి, - ఓ గుక్కెడు నీళ్లు తాగి, చక్కా
బోయేది :

ఆవాళా అలాగే పోతూంటే, - అందుకోసమే కాపే
సుకుని ఉన్న కుర్రవాడు, చాలాదూరం వెన్నంటి వెళ్లి, -
అడుగు కలిపి అడుగువేసి, - పలుకరించబోయినట్టు గొంతు
తడబడి అందుబాటులో ఉన్న చెయ్యి పుచ్చుకున్నాడు. చిట్టి
నదురూ బెదురూ లేకుండా, - తెరిపిగా ఉన్న చేత్తో, వాడి
చెంపమోగించింది : దెబ్బతో, వాడు పాపం గింగిరాల్పెత్తి
పోయి, - ఓ పొల్లుకేకపెట్టి, రోడ్డు పుచ్చుకున్నాడు :

ము ని గో రి ౦ ట

రాత్రి ఇలా జరిగిందని, - చిట్టి, తెల్లవారగానే ఎవరి
తోనో చెప్పింది : నిమిషంలో ఆ కథ ఊరు మొత్తంమీద
గుప్తమన్నది : చిట్టికి వయసువచ్చిందని అందరికీ అర్థం
అయింది :

ఊరు యావత్తూ విస్తుపోయిందంటే అబ్బురం ఏమీ
లేదు : అన్నాళ్లనుంచీ చిట్టి, అలా వాళ్ల నడుమను పెరుగు
తున్నా, - అంత ఏపు కనబడుతున్నా, - చిట్టి వయసు
వచ్చిన పిల్లది అనే భావనగాని, - దాన్ని చూసి మరులెత్తించు
కోవాలని గాని - ఎందుచేతనో జనాభాలో ఏ ఒక్కడికీ తోచి
నట్టులేదు :

ఆ క్షణాన్నుంచి, ఎవడికీవాడే, చిట్టిని చూస్తే బెదరి
పోవడం మొదలుపెట్టాడు : చిట్టిమాత్రం ఏమీ మారిపోలేదు.
చుట్టూ మెలగే లోకం మాత్రం విచ్చిపోయింది :

బెదరు ఎందుకంటే ఆ చిన్నది వెయిచేసుకుంటుందని
కాదు : అది భయంకూడా కాదేమో, - ఎవడి మానాన
వాడు తానంత యంబ్రహ్మ నేమా అని కించపడి ఉంటాడు:
ఇంకో ఫికరుకూడా ప్రతివాడికీ వుండి ఉంటుంది : చిట్టి
ఎంతమాత్రమూ, చాటూ మాటూలేని పిల్ల : యిదివరకైతే
ఆ చొరవని అందరికీసరదా : ఇప్పుడు, మునపటి ధోరణిలోనే
పలుకరిస్తే, - చిట్టి ఏమనుకున్నా అనుకోకపోయినా, చూసే
మరో మగరాయడు అసూయతో అయినా అపార్థం చేసుకుం
టాడు :

ము ని గో రి ం ట

మగవాడంటే ఎలాటి గండో అనుకున్నానమ్మా :
అస్తమానం పసిపాపే ! - కడు పెరిగి ఉంగపట్టాలి, లేకపోతే
జాతి జాతి ఆకలితో అటమటించి పోతుంది!' ఇంత నీతి
చెప్పిందట !

చిట్టి ఈ మాటమీదే బ్రతికింది ఇన్నాళ్లు !

లోకం చిట్టిని ఏనాడూ వెర్రిదానికింద జమకట్టలేదు.
వ్యభిచార నిర్మూలన చట్టం అమలుపరచే శాఖలో జమాజెట్టి
లెవరూ, చిట్టివిషయంలో అలాటిపాపం ఎన్నడూ తలచలేదు :
చిట్టి ఏంచేసినా, ఏమన్నా మా కెన్నడూ ఓగు అనిపించలేదు:
అలా బ్రతికింది :

తాను బ్రతకడంకాదు. లోకాన్ని బ్రతికించింది :

ఊరేగే దేముడికన్నా ఊరి రోడ్ల వెంట విచ్చలవిడిగా
తిరిగే చిట్టికి బుద్ధి ఉన్న ప్రతివాడూ మనసులో ఎందుకు
మ్రొక్కుతాడో నేం చెపితేకాని, లోకానికి తెలియదు:

యుద్ధం ముమ్మరంగా ఉన్న రోజుల్లో - కదలేపటాలం
విడిసే పటాలంగా మా ఊరు, పవలూ రాత్రీ మేలుకునే
ఉండేది: దండు స్టేషనులో దిగగానే, - అందుకైన అధికారులు,
వాళ్లకి లెక్కప్రకారం అన్నపానీయాలకు మటుకు ఏర్పాటు
చేసి, తరువాత వాళ్ల ఖర్మానికి వాళ్లని వదిలేవాళ్లు: మా
ఊళ్లో, - మహానగరానికి అనువైన కశ్మలం త్రొక్కిడిమూకుకే
కాని, సదుపాయాలుమాత్రం సున్న: కొమ్ములుతిరిగిన కొన్ని
నగరాల్లో, - ప్రపంచసంగ్రామంలో ప్రాణాలు అర్పించడా
నికి, - పొట్ట చేస్తే పుచ్చుకుని సన్నద్ధులైన వీరులకోసం, ఎడ

మం త్ర పు స్పం

నెడ చీకటి విడుదులు అధికారులు ఏర్పాటు చేసిన వైనం గ్రంథస్థం కాకపోయినా, - అభిజ్ఞవర్గానికి ఆ విషయం కరత లామలకమే:

మా ఊళ్లో మటుకు, దిగిన ఆసాములు ఆదమరవడానికి అలాటి సదుపాయం లేకపోవడంతో, - సంజెపడగానే పారు వేటకు తండాలు తండాలుగా బయలుదేరిన యోధులు, - ఏ చీకటిలోనో ఏ గుయ్యారంలోనో ఆబకు అడుగువేసి, - అడుగులోనే పడకవేసి, - తరువాత ఏమైపోయేవాళ్లో, దైవానికి యెరుక! ఒళ్లు విరుచుకు వచ్చిన పటాలం మళ్ళీ తరలే వేళకు చచ్చి సగమైనంత హీనంగా, - ముప్పాతిక మువ్వీసం జబ్బు పెట్టెలో పడి సాగిపోయేది: ఇది, అందరికీ తెలుసు! కాని ఎవరేం చేస్తారు? అధికారులు మట్టుకు ఎన్నింటికని దేవుల్లాడుతారు?

ఎవరికీతరంకానిఘనకార్యంచెట్టిసాధించింది:క్రొత్తలో, పటాలాలు దిగుమతి అవుతున్న రోజుల్లో, ఆ ఊరా ఆఊరా నీలివార్తలు కోటాను కోట్లుపుట్టుకువచ్చినవి: ఆ రవ్వంతసుఖానికి, ఆడమొగాలకూ మొగం వాచిపోయిన మూక, - ఏమరు పాటున ఆడదంటూ కంటబడితే ఊరికే పోనివ్వడం లేదనీ, అక్కడా అక్కడా వాళ్ల అఘాయిత్యం మూలంగా ఎన్నో ప్రాణాలు కడకట్టి పోయినాయనీ, - మోరాయించిన కొన్ని జీవాలు రూపులేకుండా పోయినాయనీ, - ఇంత గగ్గోలుగా ఉంది: ప్రతి ఆడగుండే పీచు పీచుమనే రోజులవి :

ము ని గో రి ం ట

సరిగ్గా ఆ తరుణంలోనే: - చిట్టి ఎటో మాయమైంది, ఇక నేముందీ, వాళ్లెవళ్లో ఎగ నేసుకు పోయినారను కున్నాం: నేడో రేపో, ఆ కళేబరం ఏ కంచెలోనో ఏ కాలువగట్టు దుబ్బుల్లోనో దొరుకుతుం దనుకున్నాం: చిట్టి అంతదారు ణంగా అవతారం చాలించిందనుకున్నాం:

కాని, అలా జరగలేదు: చిట్టి మల్లెపూవల్లే మళ్లీ వాళ్ల నడుమకువచ్చింది; 'ఇన్నాళ్లు ఏమైపోయినావ్ చిట్టి!' అని, ఊరు - ఊరూ ఏక - గొంతున అడిగింది: తాను ఏమై పోయిందో ఏం చేసిందో అరమరిక లేకుండా చెప్పింది చిట్టి.

ఏనుగలల్లే బండి దిగిన ఎందరో పడుచువాళ్లు, - తెల తెలవారేసరికి, ఎవళ్లో మోసుకెళ్లి బండిలో పడవేయవలసిన స్థితికి రావడం, - చిట్టిచూసింది: దీనికి మందేమిటా అని ఆలో చించింది: అడుగు ముందుకు వేసింది:

అటూ ఇటూ మళ్లీ మనుష్యులని అటకాయించింది: బ్రతిమాలింది, దేశంకోసం బ్రతకమంది: యుద్ధంలో నేగ్గి సీమ చల్లబడితే, - ఏ చిన్నదాన్నో ఏలుకుని పిల్లాపాప ఎత్తవలసిన మనిషివి, - నీకు యింతలో ఈ బుద్ధి ఏమిటంది: నీవు బామికల బొమ్మవైపోతే, కన్నతల్లి కడుపుచేటుకదా అంది: నా మాట విను అన్నా అంది: వినని మొండి ఎవరన్నా ఉంటే - నాకు, రూకలొద్దు కోకలొద్దు: నన్నేలుకో - నీమనసంతా తీర్చుకో అంది!-

నదరుగానో, బెదరుగానో, - ఎవడినీకాని త్రోవతోక్క నీయకుండా అడ్డుపడింది:

'అందరూ నీమాటలువిని నీతిమంతులైనారంటావా?' అని ఎవడో అక్కసుగా అడిగాడు : మాఅందరి మనసుల్లోనూ కొరకొరలాడుతూంది ఆ ప్రశ్నే : మాతో కలసి మెలసి-, మాకోసం పెరిగిన చిట్టి ఎవల్లో ఊరూపేరూ లేని వాళ్ల ముందు, తన వయసంతా వలకబోస్తుందా? బావురుమంటూ వచ్చినవాడు, -ఇది బ్రతిమాలితే, - అన్నా అంటే అట్టే మారిపోయి, మడిగట్టుకుంటాడా? ఎదుటఉన్న సిద్ధాన్నం చెడగొట్టు కుంటాడా?

'నీతిమంతులంటే ఏమి?' అంది చిట్టి !

'నీతి ఉన్నవాళ్లు !'

'నీతి అంటే?'

ఏం చెప్పాలో ఎవరికీ చేతకాలేదు : కాని, చిట్టిని అదుపులో పెట్టడం ఎలా? - నీవు చేసింది, అంతమంచిపని కాదని నచ్చచెప్పడం ఎలా?

'నీ ఒక్కదానివల్లా ఏమాతంది?' అని అడిగామనుకో, - అది అంతకన్నా మరో పెద్దతంటా అవుతుంది : 'నా ఒక్కతే వల్లా కాకపోతే - నలుగురు మంచి ఏ పై న వాళ్ళను సాయం రమ్మంటాలే!' - అంటే? - ఇంటింటికీపోయి, కంటిక ఆనిన పడుచునల్లా నిలవేసి, 'నీవిలా గోళ్లు గిల్లుకుంటూ కూచోకోకపోతే, నాతో బాటు బయలుదేరరాదా? - ఆ ఒళ్లంతా ఏం చేసుకుంటావ్? - లే! - కదులు!' ఇలా పచ్చిపచ్చిగా రెచ్చగొడితే - ఆపడానికి బ్రహ్మతరమా? - అందుకని, -

ము ని గో రి ం ట

దూడూ బసవన్నలమై చెప్పిందంతా విని గ్రుడ్లనీళ్ళు కుక్కు-
కుని, ఊరుకున్నాం!

చిట్టికి ఎక్కడెక్కడనుంచో ఉత్తరాలు వచ్చేవి, -
ఎన్నెన్నో బంగీలు వచ్చేవి, - నగదు వచ్చేది - కాని, ఏం
వచ్చినా చిట్టి ఏం చేసుకుంటుంది? ఏది వచ్చినా, వచ్చింది
వచ్చినట్టుగానే కంటబడ్డవాళ్లకల్లా పంచిపెట్టేది : ఎవరన్నా
తీయించుకున్న బొమ్మలు పంపితే - అవి అందరికీ చూపిస్తూ
ఆ పడుచువాడికే తనకూ ములాఖత్, - ఏం మాట్లాడు
కున్నారో, - ఎలా నవ్వుకున్నారో వాడెందుకు సిగ్గుపడ్డాడో, -
ఏం ఒట్టేసుకున్నాడో అన్నీ, పూసగుచ్చినట్టు చెప్పేది :-

యుద్ధం ఉన్నన్నాళ్ళూ చిట్టికి తపాలు బట్టాడా
చేయడం పోస్తువాళ్లకు నిత్యమూ గండకత్తెరే - చిట్టికి
ఫలానా చిరునామా అంటూ ఎక్కడుంది? వచ్చిన సరం
జామా అంతా, - అందరు పోస్తు జవాన్లూ పంచుకుని, -
ఏ మూల ఎదురుపడితే, అక్కడ అందిచ్చేవాళ్లు : వ్రాత
ఏమన్నా ఉంటే, ఎవడిచేతన్నా చదివిస్తుంది, చదివినందుకు
వాడికి, చేతనున్నవాటిలో దండిగా యిస్తుంది : పవలల్లా, -
పేట పేటకూ యిదో సంబరం కాస్తేపు! -

చిట్టి, అటు యుద్ధానికీ, - ఇటు ఈ ఊరికీ పుష్కలంగా
సాయంచేసింది :

ఇంత చేసినందుకు, - ప్రభుత్వం చిట్టి చేసిన మేలు
మరచిపోలేదు : చిట్టితో మంతనాలాడిన పడుచువాళ్లు అధి
కార్యలో ఏమేం చెప్పారో, చిట్టి చేసిన మేలు ఎలా వివరిం

ము ని గో రి ం ట

అన్నారంటే, - మరెవరోకాదు; సినోరా సీతాయ్: సీతాయ్ భననంనుంచే, ఉత్సవంగా ఊరేగించారు: నాయకులు ముందు నడచారు: ఇల్లాటి విషయాల్లో సీతాయ్ మాట, మా కాంగ్రెస్ సంస్థ ఔదల ధరిస్తుంది:

ఎవరి మొగానా, కత్తివేటుకైనా నెత్తురు లేదట ఆనాడు :

'జర్మనీవారు వచ్చి దేశం ఆక్రమించుకుని ఏదన్నా బీభత్సంచేసే అవకాశం ఉందిగనుక, - ప్రజలు యావన్మంది, మానధనప్రాణరక్షణకు ఏ మారుమూలకేనా పోవలసిందోహో!' అని ప్రభుత్వం ఘూర్ణిల్లినప్పుడైనా, - విశాఖ పట్టణం, కాకినాడ గ్రామాలమీద, జపానులో తయారైన బాంబులు రాలినప్పుడైనా' - బ్లిట్జ్ అపిచ్చిన్నంగా నాగితే, - ఇంగ్లాండు ద్వీపం ఇరవైనాలుగు గంటల్లో ఆసవాలులేకుండా పోయే అవకాశం ఉందని తోచినప్పుడన్నా - యెవరికీ, అంటే మాలో యెవరికీ, ఇంత దుఃఖం రాలేదు : ఆకాశంకింద బ్రతికిన చిట్టి, - చివరకు యిలా యెందుకు అయిపోయింది? ఏనుగులు, చివరిఘడియలు వచ్చినాయని పసిగట్టినప్పుడు, - బంటరిగా, - ఎక్కడికో పోయి, కూలిపోతాయంటారు కాదూ? - ఈ దిగ్గజమూ అంతే చేసిందా? - చిట్టి, రాలిపోయిందా? -

అన్ని గుండెలూ తరుక్కుపోయినాయ్ : - కాని, యెందుకో సీతాయ్ ఒక్కతెమాత్రం చెక్కుచెదరకుండా

